

Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου
Ένα αγγελάκι
στα Εξάρχεια

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΛΟΤΗ ΠΕΤΡΟΒΙΤΣ-ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝΑ ΑΓΓΕΛΑΚΙ
ΣΤΑ ΞΕΑΡΧΕΙΑ

Μυθιστόρημα

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Σύγχρονη λογοτεχνία για νέους
Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, *Ένα αγγελάκι στα Εξάρχεια*

Εξώφυλλο: Κατερίνα Χαδουλού

Υπεύθυνη έκδοσης: Υβόνη Καρύδη

Διορθώσεις: Κατερίνα Βασιλοπούλου

Σελιδοποίηση: Κωνσταντίνος Καπένης

Copyright© Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη)

και Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, 2021

Copyright© για την εικονογράφηση του εξωφύλλου Σ. Πατάκης
ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη), 2021

Οι φωτογραφίες που υπάρχουν στο βιβλίο είναι από το προσωπικό αρχείο της συγγραφέως.

Πρώτη έκδοση από τις εκδόσεις Ψυχογιός, Αθήνα, 2006

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Δεκέμβριος 2021

ΚΕΤ Δ600 ΚΕΠ 918/21 ISBN 978-960-16-9613-3

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ.

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Τ.Θ. 1213,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

*Στους φανταστικούς μου συγγενείς,
αλλά και στη μικρή Κλεοπάτρα,
στον Σόλωνα, στον Στέλιο,
στην Κατερίνα, στη Λία, στην Πούπη
και σε όσους γνώρισαν και αγάπησαν
το καστανό αγγελάκι.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Τι μου ζήτησαν δυο παιδιά και τι γράφει αυτό το βιβλίο</i>	13
1. Πώς βρέθηκε στα Εξάρχεια το καστανό αγγελάκι	15
2. Πώς παρηγορήθηκε ο Μανόλης	25
3. Τρία κοχύλια, ένας καημός και δύο ονόματα που έγιναν ένα	35
4. Μια νεκροκεφαλή, ένας εφιάλτης κι ένα γέλιο που δε σταματούσε με τίποτα	52
5. Μια καινούρια γιορτή κι ένας πρόην κατάσκοπος	67
6. Το Τζάμπορι, το κλάμα της Όλγας και οι θυμοί του κυρίου Θεοδόση	81
7. Επαγγέλματα πρωτότυπα, επαγγέλματα συνηθισμένα	97
8. Καινούρια ξεκινήματα και δυο πικρές αναμνήσεις	112

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

9. Το κουδούνι του τρόμου κι ο καημός που γιατρεύτηκε	125
10. Δυο δάσκαλοι αριθμητικής κι ένα ταξίδι στην Ύδρα	136
11. Φωτογραφίες, χουλαχούπ και ροκ εντ ρολ	150
Επίλογος	161

*Μη γράφετε πριχού νιώσετε πως
η ζωή μέσα σας έχει γίνει παραμύθι.*

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

*Τι μου ζήτησαν δυο παιδιά
και τι γράφει αυτό το βιβλίο*

Η Άννα και ο Φάνης, οι πιο νεαροί απ' όλους τους «φανταστικούς» μου συγγενείς, φίλοι στενοί από μικρά παιδιά, ήρθαν στο σπίτι μου μια Κυριακή πρωί «κάτι να μου ζητήσουν», όπως είπαν.

Στρογγυλοκάθισαν στον καναπέ κι άρχισαν αμέσως να μου εξηγούν αυτό που ήθελαν: να γράψω, λέει, ένα βιβλίο που να έχει μια ολότελα πραγματική δική μου ιστορία!

«Μας αρέσει βέβαια που έχετε γράψει τόσα πολλά για μας, για τους δικούς μας και τους φίλους μας, μεγάλους και μικρούς, και σας ευχαριστούμε! Γράψτε όμως και μια ιστορία δική σας, που να τη ζήσατε πραγματικά!»

«Μα τέτοιες ιστορίες μικρές έχω γράψει στο βιβλίο μου Ο καιρός της σοκολάτας κι εξηγώ για ποιο λόγο – το ξέρετε, νομίζω».

«Βέβαια το ξέρουμε, όμως εμείς θέλουμε τώρα μία μό-

νο ιστορία, κάτι σαν μυθιστόρημα, αλλά ολότελα αληθινή κι αυτή!»

Δεν μπορούσα ν' αρνηθώ. Και τους το υποσχέθηκα.

Στο βιβλίο αυτό λοιπόν που έχεις τώρα εσύ στα χέρια σου είναι γραμμένη μια ιστορία που την έζησα από πολύ κοντά: η ιστορία ενός μικρού αγγέλου που έγινε παιδί και κατέβηκε στη γη να ζήσει για κάμποσα χρόνια σαν όλους τους ανθρώπους. Κι αν είχες γεννηθεί την εποχή που ήρθε στον κόσμο και είχες την ίδια ηλικία μ' εκείνο, σίγουρα θα ήθελες να κάνετε παρέα, είτε αγόρι είσαι είτε κορίτσι. Καλύτερη, πιο τρυφερή και πιο γλυκιά συντροφιά δε θα μπορούσες να βρεις! Δεν πειράζει όμως που γεννήθηκες πολλές δεκαετίες αργότερα. Δεν πειράζει καθόλου. Τώρα που άνοιξες αυτό το βιβλίο, θα σου κρατήσουν συντροφιά τα όσα έζησε στην παιδική του ηλικία το αγγελάκι εκείνο και θα χαρείς το ίδιο. Αν το διαβάσεις μάλιστα παρέα με τη γιαγιά, τον παππού ή κάποιον άλλο μεγάλο, θα διασκεδάσετε μαζί ακόμα περισσότερο, γιατί εκείνοι σίγουρα ξέρουν πολλά από τα γεγονότα και την εποχή που έζησε το αγγελάκι. Νομίζω μάλιστα ότι μπορεί και να το αγαπήσετε όπως το αγάπησα εγώ. Γιατί εγώ –αλήθεια σου λέω!– το γνώρισα. Και πολύ καλά μάλιστα. Γι' αυτό ξέρω τα όσα έζησε και μπορώ να τα διηγηθώ.

Ας αρχίσουμε λοιπόν από το πώς έγινε και βρέθηκε στη γη. Συγκεκριμένα στην Αθήνα. Και πιο συγκεκριμένα στα Εξάρχεια...

1

Πώς βρέθηκε στα Εξάρχεια το καστανό αγγελάκι

Το καστανό αγγελάκι ζούσε με τους άλλους αγγέλους στον ουρανό και ήταν πολύ προκομμένο. Τελείωνε γρήγορα και σωστά όλες τις δουλειές που του έδινε να κάνει κάθε μέρα ο καλός Θεός κι έπειτα δεν ήξερε πώς να περάσει την ώρα του. Προσπαθούσε κάτι να σκεφτεί, προσπαθούσε, ώσπου μια μέρα το βρήκε! Αποφάσισε να κάθεται σ' ένα συννεφάκι, να σκύβει και να χαζεύει τους ανθρώπους στη γη.

Τώρα πώς έγινε και το μικρό σύννεφο που διάλεξε ήταν ακριβώς πάνω από την Ελλάδα δεν ξέρω να σου το πω, γιατί στη γειτονιά των αγγέλων δεν έχω πάει. Εκείνο που ξέρω είναι πως όλο την Ελλάδα χάζευε από τότε. Ιδιαίτερα τα Εξάρχεια, μια κεντρική γειτονιά της Αθήνας. Ίσως γιατί εκεί κοντά βρισκόταν ένας καταπράσινος λόφος, ο λόφος του Στρέφη, και το αγγελάκι, πλάσμα του Παραδείσου όπως ήταν, αγαπούσε πολύ όλων των λογίων τα λουλούδια, τα δέντρα και τα φυτά.

Ίσως πάλι επειδή στα Εξάρχεια ζούσε μια οικογένεια σαν εκείνη που θα ήθελε να έχει το αγγελάκι, αν ήταν παιδί.

Ο μπαμπάς εκείνης της οικογένειας, ο κύριος Θεοδόσης, νοιαζόταν και φρόντιζε πολύ τα παιδιά του, τον Μανόλη και την Πηνελόπη, και τους μάθαινε χίλια δυο πράγματα. Ότι τ' αγαπούσε πολύ δεν είναι ανάγκη βέβαια να σου το πω. Σαν όλους τους καλούς μπαμπάδες, τα λάτρευε. Το ίδιο και η μαμά, μια μαμά τόσο καλή και γλυκιά, που όλοι στη γειτονιά την έλεγαν «σκέτο μέλι» κι έβρισκαν πως θα της ταίριαζε πιο πολύ να τη λένε Μελίνα, όχι Ματίνα –από το Σταματίνα–, που ήταν τ' όνομά της. Ήταν ύστερα στην οικογένεια και η ανιψιά της μαμάς, η Όλγα, που ήξερε να τραγουδάει πανέμορφα δημοτικά τραγούδια, μα και όλα τα καινούρια «της μόδας» που άκουγε απ' το ραδιόφωνο, και να διηγείται τα πιο μαγευτικά και παράξενα παραμύθια.

Την εποχή εκείνη ο Μανόλης πήγαινε στην πρώτη γυμνασίου. Κάθε Σάββατο απόγευμα έβαζε τη στολή του την προσκοπική και πήγαινε στη Λέσχη των Προσκόπων, στα Πευκάκια του Αγίου Νικολάου, στους πρόποδες του Λυκαβηττού. Όταν είχε χρόνο ελεύθερο, διάβαζε βιβλία με περιπέτειες. Πιο συχνά πάντως –θα σου φανεί απίθανο, μα σου λέω αλήθεια– έλυνε ασκήσεις μαθηματικών έτσι, χωρίς λόγο, απλά για να διασκεδάσει! Κι όταν τον ρωτούσαν τι θα γίνει άμα μεγαλώσει, έλεγε πάντα το ίδιο: μηχανικός για να χτίζει σπίτια.

Η Πηνελόπη πήγαινε στην τετάρτη δημοτικού και πο-

τέ δεν έλεγε το ίδιο επάγγελμα, όταν της έκαναν την ίδια ερώτηση. Δυο φορές την εβδομάδα είχε μάθημα πιάνου μετά το σχολείο κι εκείνες τις μέρες ανακοίνωνε ότι θα γίνει πιανίστα. Όταν είχε καιρό, διάβαζε λογοτεχνικά βιβλία με μανία κι έγραφε δικές της ιστορίες ή παραμύθια σαν αυτά που άκουγε από την Όλγα. Και τότε ορκιζόταν ότι θα γίνει οπωσδήποτε συγγραφέας μια μέρα. Άλλοτε πάλι της ερχόταν και ζωγράφιζε. Και τότε αποφάσιζε ότι θα γίνει ζωγράφος. Ή κάτι εντελώς διαφορετικό: κατασκευαστής παιχνιδιών, για παράδειγμα, δύτης, καπετάνιος, ιεραπόστολος, μαέστρος, έμπορος υφασμάτων, βουλευτής, αρχιτέκτονας και άλλα πολλά.

Η Όλγα πήγαινε παντού – στον μπακάλη και στον μανάβη για ψώνια, στον φούρναρη για ψωμί, στη γειτονιά για να μάθει τα νέα, μα και βόλτα στον λόφο του Στρέφη τα απογεύματα με τα παιδιά, για να έχει στην τσάντα της το ψωμοτύρι που θα έτρωγαν ανάμεσα στα τρεχοβολητά τους και για να πλέκει καθισμένη σ' ένα παγκάκι. Γιατί η Όλγα ήταν μεγάλη πια, είχε περάσει τα είκοσι. Και τα παιδιά, έτσι πολύ που τ' αγαπούσε και τα νοιαζόταν, περισσότερο σαν δεύτερη μάνα τους τη λογάριάζαν παρά σαν δεύτερή τους εξαδέρφη.

Ο μπαμπάς όλο το πρωί εργαζόταν σε μια τράπεζα. Το απόγευμα άλλοτε πήγαινε σε δικές του δουλειές, άλλοτε έμεινε στο σπίτι, άνοιγε το ραδιόφωνο κι άκουγε ειδήσεις ή μουσική, κυρίως συμφωνική ή όπερες και οπερέτες, αλλά και δημοτικά, ακόμα κι ελαφρά ελληνικά τραγούδια – κάθε είδος μουσικής έχει την αξία του, έλε-

γε, αρκεί η εκτέλεση να είναι καλή. Το βράδυ μελετούσε με τις ώρες ιστορία και λαογραφία, εκτός από τις λίγες φορές που πήγαινε με τη μαμά σε φίλους, στο θέατρο ή στον κινηματογράφο.

Η μαμά όλο το πρωί μαγείρευε και φρόντιζε το σπίτι. Το απόγευμα πήγαινε να δει τους συγγενείς ή τις φίλες της ή έρχονταν εκείνοι στο σπίτι για καφεδάκι και γλυκό του κουταλιού. Το βράδυ έπλεκε, έραβε, γάζωνε ή κεντούσε πανέμορφα σχέδια σε καμβά με κλωστές Κιθάρα, εκτός κι αν ήταν να βγουν έξω με τον μπαμπά.

Πολύ δεμένη, ήρεμη κι αγαπημένη τού φαινόταν εκείνη η οικογένεια. Αν ήταν λοιπόν παιδί στη γη, σκεφτόταν το αγγελάκι, μια τέτοια οικογένεια θα ήθελε να έχει. Το μόνο που το παραξένευε ήταν ότι και τα πέντε της μέλη δε γελούσαν και πολύ συχνά. Κάπως σοβαρούς τούς έβλεπε μικρούς και μεγάλους, είτε μέσα στο σπίτι βρίσκονταν είτε έξω – το καταλαβαίνεις βέβαια ότι τ' αγγελάκια μπορούν και βλέπουν παντού.

Κανένας λοιπόν δεν ήταν χαμογελαστός, εκτός από τον Παναγιώτη, τον κούκλο της Πηνελόπης. Και το καστανό αγγελάκι προσπαθούσε να καταλάβει γιατί.

«Τι συμβαίνει και σε βλέπω σκεφτικό;» το ρώτησε μια μέρα ένας μεγαλύτερος άγγελος.

Το και το του λέει το αγγελάκι. Όλα καλά με την οικογένεια που παρατηρούσε, αλλά σαν κάποια λύπη έμοιαζε ν' απλώνεται στα πρόσωπα όλων και δεν ήξερε ποιος ήταν ο λόγος. Μόνο η Όλγα τραγουδούσε σιγανά πού και πού τα παλιά και τα καινούρια τραγούδια.

Ο μεγάλος άγγελος αναστέναξε.

«Είσαι μικρό και δεν έχεις ακούσει, φαίνεται, για τον πόλεμο τον φοβερό που έγινε πριν από μερικά χρόνια εκεί κάτω ούτε τι γίνεται τώρα, γι' αυτό» αποκρίθηκε.

«Ξέρω!» πειράχτηκε το αγγελάκι. «Έγινε πόλεμος σ' όλη σχεδόν τη γη για δεύτερη φορά, ο Δεύτερος Παγκόσμιος πόλεμος».

«Σωστά! Και, μόλις τελείωσε ο πόλεμος αυτός, μάλωσαν μεταξύ τους οι άνθρωποι στη χώρα που σ' ενδιαφέρει κι έγιναν μάχες μέσα στην πρωτεύουσα, την Αθήνα. Και οι πιο σκληρές έγιναν στα Εξάρχεια. Πέρασε άσχημα εκείνη την εποχή η οικογένεια, είδαν μπροστά στα μάτια τους μεγάλοι και παιδιά πράγματα φρικτά που δύσκολα ξεχνιούνται. Πώς να μην έχει μείνει λύπη στα πρόσωπά τους λοιπόν;»

«Μα όλ' αυτά πέρασαν πια, τελείωσαν, δεν έχουν τώρα λόγο να μη δείχνουν χαρούμενοι...»

«Έχουν, πώς δεν έχουν;» κούνησε λυπημένος το κεφάλι του ο μεγάλος άγγελος. «Ο εμφύλιος σπαραγμός άρχισε πάλι, ξανάνοιξε η φοβερή αυτή πληγή. Γίνονται μάχες, χάνονται ζωές, υπάρχουν κι άλλοι τραυματίες, εκτός από τους τραυματίες τους παλιούς, του προηγούμενου πολέμου. Σκέψου ότι τα νοσοκομεία τα κανονικά δεν επαρκούν. Και το κράτος έχει επιτάξει κάποια σπίτια για να τα χρησιμοποιήσει ως μικρά θεραπευτήρια. Όπως, για παράδειγμα, το σπίτι που είχε χτίσει ο κύριος Θεοδόσης με κόπο και θυσίες στην εξοχή, για να περνούν εκεί τα καλοκαίρια. Τώρα του το πήραν και το έχουν

μετατρέψει σε μικρό νοσοκομείο. Και δε θα του το δώσουν πίσω αν δε σταματήσει ο Εμφύλιος».

«Τι ακριβώς θα πει εμφύλιος;» ήθελε να μάθει το αγγελάκι.

«Θα πει πως πολεμάνε μεταξύ τους οι άνθρωποι της ίδιας χώρας» εξήγησε ο άγγελος. «Πόλεμος αδελφοκτόνος δηλαδή».

«Όμως εγώ δε βλέπω κανέναν πόλεμο στα Εξάρχεια τώρα ούτε στην υπόλοιπη Αθήνα» απόρησε το αγγελάκι.

«Αν δεν κοιτούσες μόνο τη γειτονιά που αγαπάς αλλά και παραπέρα, σε άλλες περιοχές της χώρας, θα τον έβλεπες».

Το αγγελάκι ωστόσο δε φαινόταν πρόθυμο ν' ασχοληθεί και μ' άλλους τόπους της Ελλάδας, ούτε καν με άλλες γειτονίες της Αθήνας. Λάτρευε τόσο τα Εξάρχεια κι αγαπούσε τόσο εκείνη την οικογένεια, που δεν είχε μάτια για τίποτε άλλο.

Το πρωί, ανάμεσα σε δυο ουράνιες δουλειές –μη με ρωτήσεις τι δουλειές γιατί, σου είπα, δεν έχω πάει στη γειτονιά των αγγέλων και δεν ξέρω–, έριχνε μια ματιά στον Μανόλη και στην Πηνελόπη, που βρίσκονταν στο σχολείο – ένα παλιό, μεγάλο σχολείο στο κέντρο της Αθήνας. Τους χάριζε περισσότερο την ώρα που είχαν διάλειμμα κι έπαιζαν με τ' άλλα παιδιά στην αυλή κυνηγητό, μπάλα, σχοινάκι, κουτσό, αγάλματα, «περνά περνά η μέλισσα», «ένα λεπτό κρεμμύδι» ή έτρωγαν κουλούρι σουσαμένιο με μια λεπτή φετούλα κεφαλοτύρι όλο τρύπες.

Το αγγελάκι στο σπίτι των Εξαρχείων

Ένα αγγελάκι στα Εξάρχεια

Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου

Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών

Μια ολόκληρη εποχή ζωντανεύει στις σελίδες αυτού του βιβλίου μέσα από τα βιώματα, τις χαρές και τις λύπες μιας οικογένειας που ζει στην καρδιά της Αθήνας τα χρόνια τα μεταπολεμικά και τη δεκαετία του 1950. Με γνώση και αντικειμενική ματιά, αλλά και με σατιρική διάθεση, κέφι και χιούμορ, η συγγραφέας περιγράφει σπαρταριστά γεγονότα με φόντο την τότε κοινωνική και πολιτική ζωή του τόπου, καταγράφει πραγματικά περιστατικά, διηγείται μια αθηινή ιστορία με ντύμα παραμυθιού, που κρατά ζεστή συντροφιά σε μικρούς και μεγάλους.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟY: Κατερίνα Χαδουλού

Για εφήβους και για μεγάλους

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ
www.patakis.gr

ISBN 978-960-16-9613-3

9 789601 696133 >

Βοηθ. κωδ. μπχ/σπς 13613